

سائینی پبٹ پوولی تاکبند! ہٹکنین! تاک-10، سال-2018

بلوچی زبان لہنتیں ڈلگئیں جیرہ: سوج گیشوار

محمد شریف میر

لیکچرر، شعبہ بلوچی، جامعہ بلوچستان، کوئٹہ

Abstract:

Language is a medium or tool which differentiates between the human beings and animal. Human beings can think comprehencely and express his/her thoughts, but the animals can not.

Balochi, as a mother Tounge facing a lot of issues such as orthography and standardization, lack of strong electronic and print media, issues related to the research and criticism, etc.

In this paper the issues of Balochi language have been discussed in detail and a few recommendations are given for the resolution of the issues.

گچین لوز: رجانکاری، پولکاری، فقہ، تفسیر، انفارمیشن ٹیکنالوجی، کمپیوٹر سائنس، سوفٹ ویئر۔

بنی آدم ءن دپترء مزن ء مستریں آسرائی زبان انت، پرچہ کہ زبان انسان ءرا گول دومی انسان ء نزدیک کنت، یک انسانے گول دومی انسان ءوتی واگ، لوٹ و تمناء گزرانی پیلو کنگ ءپہ تیمچہ کنت ءوتی جوش ء جو زگانی پدرائی ء کنت۔ اے پدریں جبرے کہ زبان ءرا اے ہند ء سند ء آگ ء سر بونگ ء مز نہیں پندے ہم بونگ ء گوازیگ کپتنگ، زبان اوشت ء آماج بوت نہ کنت، آئی ء تہا بدلی ء نوکی و ہد ء گوست ء ہمراہی ء آیان بیت انت۔ ہمے پند ء بونگ ء و ہد ء زبان گوشتگ ء نبشتہ یازبان ء رنگ ء دروشم ء دیما آتنگ بزاں کہ زبان ءرا نبشتہ ء رنگ ء دروشم ء ٹہینگ، ہمے ٹہینگ ء دور ء باری ء ہم زبان ء بازیں رنگ بدل کر تگ انت۔ زبانان و تی پاڑو ء ٹک ٹہینگ انت ء پدرا بہر ء بانگ بوتگ انت، ہمے پاڑوانی زبانان چہ چیز زبان سک باز توانا ء طاقتور بوتگ انت ء چیزے زبان نزور بوان ء گار ء بیگواہ بوتگ انت۔ لہنتیں زبان بیگواہی ء سیمسراں سر بونگ ء انت کہ چیزے و ہد ء پدرا آ یوک ء کاگدانی تہا میوزیمانی بہر جوڑ بنت۔ دگنیاء تہا ہرچی کہ زبان است انت آکسے ناں کسے ء ماتی زبان انت، بزاں کہ آ زبان یک راجے ءوت (Adopt) نہ کر تگ انت، بلکئیں ہمے زبان

بلوچی زبان ۽ لہنتیں ڈلکین جیڑہ: سوج ۽ گیشوار

آیانی دود ۽ ر بیدگ ۽ چہ پیداک انت ۽ آزہگاں وتی مات ۽ کٹہ ۽ چہ یاقوتی لوگ ۽ چہ ہے زبان ۽ راہیل کرتگ ۽ ہے مردم ہما زبان ۽ بنگلی گپ جنوک (Native speakers) زانگ ۽ پجارگ بنت۔ ہے رنگ ۽ ہمک راج وتی سر ڈگار، ر بیدگ ۽ زبان ۽ زانگ ۽ پجارگ بیت انت، ہے آئی ۽ پجار انت۔ بازیں راجانی جاور و ہد ۽ گوزگ ۽ ہمراہی ۽ جوان بوتگ انت، آیان وتی زبان ۽ دود ۽ ر بیدگ ۽ را دیما برنگ، چیا کہ واک ۽ اختیار ہمایانی دست ۽ بوتگ انت ۽ آہاں نیادی ۽ مارکیٹانی سراوتی زور ۽ طاقت ۽ را بر جاہ دانشنگ ۽ ایندگہ مردمان ۽ کہ آدمی زبان ۽ گپ جنوک بوتگ انت، وتی دست ۽ چیر ۽ آؤرنگ ۽ آیانی زبان ۽ ر بیدگ ۽ سرامز نہیں اثر ۽ دور داتگ، پدا کرار کرار ۽ ہے چیر دستیں راجانی زبان ۽ ر بیدگ ۽ بیگواہ بوتگ انت۔ ہے نزوریں ماتی زبانی تہا بلوچی زبان ہم ہوار انت، چیا کہ بلوچی زبان ۽ را بازیں اژاندیم ۽ انت ۽ آیانی سبب ۽ بلوچی زبان ترس ۽ بیم ۽ آماج انت۔ اے پیپر ۽ تہا بلوچی زبان ۽ بازیں اژ ۽ جیڑہاں ہوار آیانی گیش ۽ گیواری ۽ بازیں سلاہ ۽ سو جانی سرا بحث ۽ تران کنگ بیت انت۔

ماتی زبانی دیما برگ ۽ زبان ۽ نبشتہ رہند ۽ بوتگ المی انت، اگاں زبانی ۽ را تچک ۽ تپاکیں نبشتہ رہند ۽ نہ بوت، گڑاے پے آئی ۽ سک بازمن ۽ نگیگیں جاور ودی کنت۔ بلوچی زبان ۽ را ماتی زبان ۽ بستار ۽ اے اژ ہم دیما کپتگ، پرچہ کہ بلوچی زبان ۽ تاں انون ۽ یک ۽ تپاکیں نبشتہ رہند ۽ نیست انت، ہر مردم وتیر رہند ۽ را نبشتہ کنگ ۽ انت ۽ اگاں دومی مردم آئی ۽ گوٹنگ وڑیا بولی یا گالوار ۽ سر پد نہ بیت انت گٹا بران کہ آئی ۽ نبشتہ کر تگیں نکان پے دومی بلوچ ۽ ہما وڑ انت کہ اگاں تو یک ہنچیں زبانی بو ان ۽ کہ آئی ۽ بابت ۽ تراچ معلومداری مہ بیت انت۔

ایشی ۽ تجربت من ۽ ہما و ہد ۽ بوت کہ من تربت یونیورسٹی ۽ شعبہ بلوچی ۽ استاد ۽ بستار ۽ وانینگ ۽ اتاں، منی نودر براں پے روج در اتکی گالوار ۽ آزمانکاری آزمانکاری وانگ سک باز گران ۽ مشکل ات، منی گیشیں گوٹنگ، باہند دینگ ۽ دگوش گور کنگ ۽ پد آے نیمگ ۽ کہ دگوش بوت انت، بلتے تاں سال ۽ گڑہ سر ۽ آیانی گوں من شکایت ہمیش ات کہ اے گالوار ۽ نبشتہ تانی وانگ پما سک گران انت۔

محمد شریف میر

ہے بابت ءنبشہ کارے نبشہ کنت کہ،

”اولی ءمتریں جیڑہ بلوچی زبان ءنبسگ ءرہ بند انت ءدومی جیڑہ بلوچی زبان ءلبرزانکی
رہ بند انت، لبرزانکی زبان ءاڑ ءجنجال گوں اولی جنجال ءہمگرچ انت، پرچہ کہ نگاراش
یانسگ ءرہ بند ہرچے زوت ترچکا کنگ ءٹہنگ بہ بیت ہمانسبت ءبلوچی زبان ءدومی
مشکل ءراہ ءحل ہم زوت درگیجک بیت“ (رجیم، 1995:12)

اے رنگیں اڑ ءجیڑہ زبان ءراسک بازتاوان دنت، ہماکین مردم کہ بلوچی ءنبشہ کنگ ءانت
آدپروش بنت ءوتی خیال ءلیکھانی درشان کنگ ءپہ دومی زبانانی نیمگ ءدگوش گورکن انت۔ مثال ءجرء
ہے جیڑہ سبب ءبلوچی ءبدل ءر دویا نگریزی زبان ءنیمگ ءدگوش دینت کہ اچ ایشی ءماتی زبان ءراسک
بازتاوان ریت۔

اے رداگاں ہورتی ءچارگ بیت گڑاے جبر دیمائیت انت کہ بلوچی زبان ءلبرزانک ءپہ
ہما ادارگ ءگل بزاں کہ اکیڈمی کارکنگ ءانت، آوت گڑ ءمنج ءاماچ انت، اگاں اے ادارگانی چاپ ءٹنگ
کرتگیں کتابان ءہورتی ءچارگ بیت انت گڑاے جبر دیمائیت انت کہ ہمک مردم ءیانبشہ کارے نبشہ
رہ بند جتانت، بزاں ہر کس پہ دیم انت ءوتی حساب ءنبشہ کنت، ہماچیم ء کہ دل ءبلوٹیت۔ اے پدیریں
جرے کہ ہمک ادارگ ءوتی لہنتیں رہند ءاصول بنت کہ آہمک نبشہ کارے رادیم ادارگ لوٹنت، اگاں آئی ء
واہگ انت کہ آئی ءکتاب چہ ہے اکیڈمی ءچاپ بنت گڑاے رارہارہ بند ءنبشہ کنگی کپیت۔ ہے رنگ ء
وانگ ءزانگی ادارگ کہ آبی۔ ایس، ایم۔ اے، ایم فل ءپی ایچ ڈی کنائینگ ءانت، آیان ءہم یک گامے
دیمارونگی کپیت ءوت ماں وت ءنزکی کنگی کپیت۔ وتی استاد ءنودر برانی نیام ءیکوئی ءدوی کنگ لوٹیت تانکہ
آیکیں رہند ءنبشہ بکن انت۔ ایشی ءچہ ہے بیت کہ دراہیں استاد ءنودر برانی نبشہ رہند یکیں بیت ءپداہے
رہند ایندگہ دیمارونت انت۔ اے کارانگت ءدیماشت کرت کنت وہدے ہے اکیڈمی ءوانگ ءزانگی ادارہ
وتی توکنے مالکنے ءضد ءکینگان ءکم کنان ءیک دومی ءپہ سگ ءاوپار ودی کنان ءیکجاہ بنداں ءوتی نبشہ
رہند آن ءہوار کنان ءیکیں رہند ءسراتپاک بنت۔ اگاں بلوچ اے رنگ ءکارکنگ ءسومبند بوت گڑا بلوچی

بلوچی زبان ۽ لہنتیں ڈلگئیں جیڑہ: سوج ۽ گیشوار

زبان ۽ مستریں اڑگیش ۽ گیوار بیت انت ۽ ایندگہ اڑاند زوت ہلاس بوت کن انت۔ اے رواجہد ہمے کنگ بیت انت کہ دراہیں دگ ۽ گالوارانی زبان زانت، زبان شناس ۽ نبشتہ کاران ۽ ہوار کنگ بیت انت، ایشی ۽ ابید اے ہم جہد کنگ بیت کہ زبان زانتی ۽ علم ۽ رادیماداران ۽ ہما نبشتہ کار، استاد ۽ دربرجہانی سروک کہ آبان ۽ بانانی اڑاندان ۽ جوانی ۽ زانت ۽ سرپدبنت ہوار کنگ ببت۔ دگہ یک نکتے اے تک دگوش کنگی انت کہ ہج بلوچ ۽ راوتی لیکہ ۽ رہند ۽ ہلاپ ۽ کنگی نہ انت پہ دروراگاں کسے اختلاف ۽ گیرداریت گڑآئی ۽ گوں دلیل ۽ منطق ۽ بحث ۽ تران کنگ بیت انت۔ تاکہ آہمے رہند ۽ منگ ۽ زورگ ۽ پہ تیار بیت انت۔

ہمے نکتہ ۽ بابت ۽ بلوچی زبان ۽ نامداریں شاعر ۽ ادیب غنی پہوال نبشتہ کنت کہ،
”دومی ایش کہ ماراوتی نبشتہ رہند ۽ املاء جیڑہ ۽ را زیت ۽ زیت ہلاس کنگی انت“

(پہوال، 10:2011)

ہمے جبر ۽ چہ پدرانہ کہ دراہیں بلوچ نبشتہ کار ۽ وانوک ہمے جیڑہ ۽ رانگی تریں ۽ مستریں اڑاند مارانت کہ اے اڑاگاں گیش ۽ گیوار بوت گڑا ایندگہ اڑہمے اڑہمے رانی ۽ عالم ۽ گیش ۽ گیوار ببت۔
ڈاکٹر عبدالغفور شاد ہمے جیڑہ ۽ بابت ۽ سرکاری زوری ۽ کمک نہ کنگ ۽ جنجالاں دیم ۽ کاریت بلے،
آبلوچ زانت کار، نبشتہ کار ۽ ایندگہ منصب داران ۽ ہم ملامت کنت کہ آیانی سستی ۽ ناگوشی ۽ سبب ۽ اے اڑاند گیش ۽ گیوار نہ بوتگ، آہمے بابت ۽ تران کنان ۽ نبشتہ کنت کہ۔

”بلے بانہ انت ماٹکلیں بہتاماں سرکار ۽ سرانجنیں، لہنتیں زوری مئے وتی است انت،
چوشکہ پہ بلوچی ۽ یک تپاکیں نبشتہ رہند ۽ جوڑ کنگ یا آئی ۽ ہاترا یک اسٹینڈرڈ زبانی ۽

نہ ٹہینگ، اے مئے چند ۽ زوریانی تہا شمار ببت“ (شاد، 40:2012)

اے اڑاند بزناں کہ نبشتہ رہند ۽ نہ بوتگ پہ ماتی زبانناں سکین نگیگیں اڑاند ۽ وتی ہمراہی ۽ ایندگہ بازیں جیڑہان ۽ ودی کنت۔ بلوچی زبان ۽ اے جیڑہ ۽ راہرچی زوت کہ بوت کنت گیش ۽ گیوار کنگ بیت انت، ادایک جبرے دگوش کنگی انت کہ اے اڑاند واٹیوگیں بلوچ ران جیگ انت، بلے ایشی ۽ گیش ۽

محمد شریف میر

گیوارکنگ ء مستزس ذمہ واری زبان زانت ء زبان شناسی ء پڑے مردمانی انت، پرچہ کہ اے اژاند ء شاعر، آزمانکار، گدار نویس، شرگدار ء راجانکار جوانی ء گیش ء گیوار کرت نہ کن انت۔

گالبند سازی یا گالبندانی جوڑکنگ ماتی زبانانی دیمروئی ء مزنین ارزشتے داریت، چیا کہ دگنیابدل بو ان انت ء وهدا نچوگوں ترندی ء تیزی ء رونگ ء انت کہ آئی ء گوں ہگام بو نگ سک بازگران ء مشکل بو نگ۔ اگاں زبان ء وهد ء دور ء حساب ء دیمروئی نہ کرت گڑ آزابان ء تہادیمروئی نہ کنگ ء بیگواہ بو نگ ء بابت ء ہچ گوشتگ بوت نہ کنت، بدل بو وکیس وهد ء ہگام بو نگ ء پھلمی انت کہ گالبند سازی ء سراکارکنگ بیت انت۔ بلوچی زبان ء اے تک ء کار نہ بو نگ، اے پڑا ہم چونبشتہ رہند ء وڑ ء ہر کس پہ دیم انت ء وتی حساب ء گالبند ء اصطلاح جوڑکنگ کہ آسانیا تی حساب ء ہچ دپ نہ ورا انت ء جیرہانی گیش ء گیوارگ ء بدل ء اژاندان زیات کن انت۔

مر وچیکیں دور ”specialization“ ء دور انت، بلد انت کہ نبشتہ کارانی یک ٹولی یے ہے نیمگ ء وتی دگوش ء گور بکت ء حاص ہے پڑے کار بکت۔ سائنسی ء زبان زانتی رہند ء اصولانی ردا اگاں کارکنگ بیت گڑا اے اژاند ء ر اگاں زوت ء ہلاس کنگ بوت نہ کنت گڑا کم کنگ بوت کنت ء وهد ء گوست ء ہمراہی ء ہلاس ہم بوت کنت، چیا کہ آوکیں دور ء دگہ بازیں ورنایے وتی سروکانی رند گیری ء کنان ء ہے نیمگ ء دگوش گور کن انت۔ اے تک ء اکیڈمی ء وانگ ء زانگی ادارہ اگاں (اصطلاحی بورڈ) جوڑکنگ انت ء زبان زانتان ء یکجا ء ہو ارکنگ ء سوب مند بکت گڑا اے بلوچی زبان ء سکیں وش بحتی یے بیت انت۔

ہما بلوچاں کہ لڈ ء بار ء کرتگ ء بلوچستان ء چہ در پاکستان ء ایندگہ صوبہ چوش کہ سندہ، پنجاب ء کے پی کے ء شنگ انت یا پاکستان ء چہ در شنگ ء جاہ مند بو نگ انت، چونکہ ایران، افغانستان، ترکمانستان، افریقہ ء بازیں عرب ملک ہو انت، اے بلوچان ء اے وهد ء وژاند دیماکپنگ انت، یکے ایش کہ آیانی زبان سک لیگار بو نگ ء دومی ایش کہ آیانی نوکیں اوبادگاں وتی زبان گار کرتگ، بلے آوتی بلوچ بو نگ ء سرا پھر بند انت۔

بلوچی زبان ۽ لہنتیں ڈلگئیں جیڑہ: سوج ۽ گیشوار

انگریز زبان زانت ٹم فیئرل کہ آئی بلوچی زبان ۽ سراج کرنگ، یک نبشتا نکلے ۽ تہا نبشتہ کنت

کہ۔

”بلوچی زبان ۽ باندا تاون باربیت انت اگاں آمانی گپ کنوک بلوچی زبان ۽ استاندارر کنگ ۽ ہمشور کنگ مہ بنت ۽ بہ مارانت کہ آکار مرزی زبان برابریں بلوچی نہ انت ۽ اے آسر ۽ بہ رس انت کہ پر آیان شر ترانت کہ وتارا گول سندھی، اُردو، فارسی، ترکمنی ۽ عربی ۽ محدود بکن انت۔“ (فیئرل، 2016:438)

اے رد بلوچستان ۽ اکیڈمی ۽ گلان ۽ وتی کرد پیلو کنگی انت، آیان ۽ گول ملکی ۽ در ملکی بلوچ زانت کار، ادیب ۽ زبان زانتان نزیکی ۽ ہم کو پکی کنگی انت۔ آیان ۽ بلوچی زبان ۽ لبرزانک ۽ نیمگ ۽ آرگی انت، آیان ۽ شرپ ۽ عزت دیگ انت ۽ ایشی ۽ ابید آیان ۽ وتی باسک جوڑ کنان ۽ اچ آیان کار گرگی انت۔ بلوچستان ۽ چہ ابید سندھ، پنجاب ۽ کے پی کے ۽ سیمینار ۽ پروگرام جم دارگی انت تاکہ دومی ہنداں نشنگیں بلوچ اے مہ مارانت کہ آپوک انت ۽ آگول بلوچستان ۽ برات ۽ چہ وتی دور یوان انت۔ بلوچی زبان ۽ مارگ ۽ مارشت اگاں آسانی دل ۽ زیات بوت گڑا آلم ۽ زبان ۽ وانگ ۽ زبان ۽ گپ جنگ ۽ نیمگ ۽ تیمچہ کن انت۔ اگاں اے رنگ ۽ کنگ مہ بیت انت گڑا بلوچی زبان ۽ گپ جنوک ۽ نبشتہ کارانی دامن سک باز تک بیت انت کہ ہے پہ بلوچی زبان ۽ ماتی زبان ۽ بستار ۽ سک باز تاون بارانت۔

ہے رنگیں نکتے ۽ سراج بحث ۽ تران کنان ۽ بلوچی زبان ۽ سراجری پوکار واجہ ٹم فیئرل نبشتہ کنت

کہ،

”پہ دور اگاں بلوچے بہ ماریت کہ پہ دگہ بلوچے ۽ چہ مجبوری ۽ کاگداں ماں اُردو ۽ نبشتہ بہ کنت گڑا اے بلوچی زبان ۽ نزور بنگ ۽ نزایگ ۽ شون دارانت“ (فیئرل، 416)

(2016:

محمد شریف میر

اگاں بلوچانی نیام ء ”کیونیکیشن گیپ“ ہلا س بیت پہ زبان ء جوان ء گتر انت ، اگاں ما اے بابت ء تپاک بونگ ء سوب مند نہ بوت ایں گڑا مئے زبان ء بیگوا ہی ء کس داشت نہ کنت ء ما بلوچی ء رامیان استمانی سند ء منارینت کرت نہ کنناں۔

زبانانی دیمروئی ء زندگ دارگ ء میڈیا ء مز نہیں کردے۔ میڈیا پرنٹ بیت یا الیکٹرانک آئی ء کرد ء راشموٹنگ نہ بیت۔ ہمے حساب ء سرکاری میڈیا بیت یا پرائیوٹ زبانانی دیمروئی ء مز نہیں کردے پیلہ کنت۔ بلوچی زبان ء میڈیا من نہ گشتاں کہ نیست بلے آہانی بونگ نہ بونگ ء برو برانت۔ سرکاری حساب ء اگاں بچارے گڑا بلوچی زبان ء ہیج وٹس تاک، ماہتا کہ تا کبند ء نیست انت کہ آسرحمی ء بلوچی زبان ء در کپگ ء انت، البت چیزے سال ساری "اولس" چہ اسلام آباد ء یک برے پدا بندات بوتگ ات بلئے کے و ہد بیت کہ پدا بند بوتگ۔ بوت کنت کہ در کپگ ء انت "ڈمی" ء دروشم بلئے نیادی ء مارکیٹ ء آگ ء نہ انت۔ ہمے رنگ ء الیکٹرانک میڈیا ہم نہ بونگ ء برو برانت سرکاری ریڈیو ء را بلوچی زبان ء مستریں ازم کاراں یل کرتگ ء مروچی پروگرامانی (اسٹینڈرڈ) زیرو ء سرا اتلگ ء اوشتاگ انت۔ دومی جراثیش انت کہ اے پروگرام ء اسٹیشنانی رینج ہمنکس کم انت چوش کہ ریڈیو ء کارگھس ء چہ در نہ کپ انت۔ ہمے حال سرکاری ٹی وی چینل نیگ انت کہ آیانی "نیوز اینکر ء پروگرام ہوسٹ" بلوچی ء چہ زیات اردو ء انگریزی ء گپ ء تران کن انت۔

ہمے بابت ء بلوچی زبان ء نامداریں ادیب حفیظ حسن آبادی نبشتہ کنت کہ۔

”بازارمان ء گوں اے جبرگتگ کپیت کہ ”پی ٹی وی“ ء بلوچی پروگرام ء انون نوک ہیج بوؤ کیں (پی ٹی وی بولان) ناں آجا کہ ء سر نہ بوتگ کہ بلوچ مہلوک ء درستیں حالاں سہی بنگ ء مشکولی ء زند ء دومی ضرورتانی پیلو کنگ ء کیل ء برو بر بیت۔“ (حسن آبادی، 13:

(2007)

وہدے بلوچی الیکٹرانک میڈیا ء تھا ”سبز بات بلوچستان“ ء ”وش“، ٹیلی ویژن ”چینل ء گیشی بوت گڑا دراہیں بلوچاں ہمے مارت کہ ایشی ء چہ بلکیں بلوچی زبان ء بازیں اڑاندانی گیش ء گیواری ء ہواری ء

بلوچی زبان ۽ لہنتیں ڈلگئیں جیڑہ: سوج ۽ گیشوار

دگنیاء بازیں کنڈاں شنگ ۽ تالانیں بلوچانی نیام ۽ دوری ہلاس بنت ۽ ہما ”کیونیکیشن گیپ“ لے کے است انت، آہلاس بیت، ”سبز بات بلوچستان“ لہنتیں و ہد ۽ پد بیگواہ بوت بلے ”وش نیوز“ چینل بر جاہ بوت ۽ انگت ۽ بر جاہ انت، بلے ایٹی ۽ آرد دوانہ کرت کہ بلوچ ۽ آئی ۽ درمان لوٹنگ ات۔ چیزے و ہد ۽ پد ایٹی ۽ پروگرام ۽ نیوزانی اسٹینڈرڈ ۽ تہا نزوری آیان بوت انت، جوانیں ”نیوز اینکر“ ۽ ”اینکر پرسن“ گار ۽ بیگواہ بو ان بوت انت ۽ نی جاورتاں اے حد ۽ انگت ۽ سر بوتگ کہ بلوچی ۽ چہ زیات اُردو نیوز چینل ۽ گمان بیت انت، اشتہار ۽ ایندگہ چیزاں بل نیوز ہم اُردو ۽ شنگ ۽ تالان بوتگ ۽ انت۔

ہے حال بلوچی زبان ۽ تاک ۽ ماہتا کانی انت، ہے بابت ۽ غنی پہوال وتی یک نبشنانکے ۽ تہا نبشتہ کنت کہ،

”ہے حال بلوچی ماہتا ک ۽ تاک بندانی انت کہ ایثانی تہا سرکاری ۽ غیر سرکاری اشتہار ۽ ٹینڈر چاپ بنت، کہ بلوچی زبان ۽ برکت ۽ چرے اشتہار ۽ ٹینڈر اں ہے واجہیں شو نکاران ۽ زر رسیت بلے ایثانی ہم بے سائی ۽ سیل کن کہ ایثان ۽ ہے اشتہار ۽ ٹینڈرانی ماں بلوچی زبان ۽ ترینگ ۽ چاپ کنگ ۽ تو پیک ہم نیست“ (پہوال، 11:2011)

بلے دومی نیمگ ۽ ہما تاک ۽ تاک بند انت کہ آیان ۽ بچ وڑیں سرکاری سرپرستی ۽ اشتہار ۽ ٹینڈر ۽ مک ۽ نیست انت، بلے آسانی تاک ۽ مواد چہ سرکاری اشتہار ۽ ٹینڈر والاہاں جوان تر، شتر ۽ گتر انت۔ جبرایش انت کہ اے تاک ہنچو زوت ۽ اشتاپی ۽ در کپ انت کہ آسانی شو نکاران ۽ ناں شریں مواد ۽ نکان دست کپیت ۽ نیکہ آہے نکانانی ”پروفان“ ۽ گرانٹ، چاپ بوتگ ۽ پد ایثان ۽ چارگ بیت انت گڑا مردم ہے تاکانی سند ۽ اسٹینڈرڈ ۽ شری ۽ سر اندازگ جت کنت ۽ اے اندازگ ۽ ہم زوت ۽ گوں جت کنت کہ اے شو نکارانی دیماز بان ۽ بلوچ انت یازر ۽ دولت۔ ہے تاکانی زیات مواد ۽ نکان ہمانت کہ ساری ۽ چاپ بوتگ انت۔ بلد ہمیش انت کہ اے تاک ۽ ماہتا کانی سروک پہ زبان ۽ وتی تاکانی تہا گتری ۽ شتر تری بیار انت تاکہ بلوچی زبان ۽ رازیات ۽ چہ زیات نپ ۽ پلنگ برسیت، ہے رنگ ۽ ٹی وی چینلانی معیار ۽ سند ۽ را ہم گتر ۽ شتر کنگ بوت کنت۔

محمد شریف میر

بلوچی زبان ءرا اے اڑ ہم دیمیا کپتنگ کہ اے زبان ءگپ جنوکیں زانکار ء دانشور وتی زبان ء تاک ء ماہتا کاں نہ وان انت، ایثی ء اندازگ مردم چہ دانشورانی لوگ ء کتا سجاہاں جنت کنت کہ آیانی لاسیریانی تھا اردو ء انگریزی ء کتاب چنکس انت ء بلوچی ء چنکس انت، گنگ ء مول ء مراد ایش انت کہ اگاں مردم وتی زبان ء کتاب، تاک، ماہتا کہ ء تاکبنداں بہا زوریت ء آیاں وانیت گڑا آیانی وانوکانی تھا گیشی کئیت انت ء ہے زانت کار ء دانشوران اے ہم سما کپیت کہ مئے زبان ء لبرزانک ء تھا چہ نبشتہ بونگ ء انت۔ ہے رنگ ء اے ہم گندگ ء کئیت انت، بازیں بلوچ زانت کار ء دانشور اردو ء انگریزی ء نبشتہ کن انت بلے وتی ماتی زبان ء نبشتہ نہ کن انت، ایثی ء چہ ہما زبان ء لبرزانک ء مواد ء نکانانی کچ ء کساس ء تھا گیشی کئیت انت، باند ہمیش انت کہ بلوچی زبان ء وانوکانی تھا گیشی بیٹ انت ء بلوچی ء نبشتہ کنوکانی تھا ہم گیشی بیٹ انت، ایثی ء زبان ء تھا گمش کئیت انت، اے جبر ء رابلوچ ہما و ہد ء ماریت کہ دو بلوچ یکجاہ ننڈیت بلے آبلوچی ء بدل ء دو می زبانے ء مجلس کن انت۔

زبانانی دیروئی ء پولکاری ء ارزشت ء چہ کس انکاری نہ انت، ایثی ء چہ ہمیش بیت انت کہ بازیں نوکیں تک ء پہناتاں ہوار نوکیں بنگپ دیماکا کنت ء پدا ہے رنگیں پولکاریاں چہ پدیک نوکیں بحث ء تران ء بندات بیت انت۔

ہے بابت ء ورنائیں پولکار طاہر حکیم بلوچ وتی یک نبشتا نکے ء تھا نبشتہ کنت کہ،
 ”پٹ ء پول ہم پہ زبانے دیروئی ء مز نہیں ارزشتے داریت۔ پٹ ء پول، زبان ء لبرزانک ء
 تھا شاہگانی کاریت ء آئی ء رازندگ کنت، بلے بلوچی زبان چہ یک شریں ء توانائیں سانسے ء
 لسانی پٹ ء پولے ء پیک ز بہر انت“، (حکیم، 2011:13)

زبان پٹ ء پول ء چہ توانا بیت انت ء آئی ء وانوک ء نبشتہ کنوکاں ء وتی ماتی زبان ء تھا جوان ء محکمیں
 مواد ء نکان دست کپیت۔ پولکاری ء چہ یک دگہ کارے اے ہم بیت انت کہ بازیں گار ء بیگواہیں
 مواد دیماکا کنت ء بلوچ راج وتی کار ء بیگواہ ایں یاچیر تریتنگیں مواد ء نکانانی پہازگ ء زندگ دارگ ء سو بین
 بیت انت۔ بلے اے تک ء ہے گندگ ء کئیت انت کہ بلوچی زبان، لبرزانک ء دو د ء ر بیدگ ء پڑا "اکڈ مک"

بلوچی زبان ۽ لہنتیں ڈلگئیں جیڑہ: سوج ۽ گیشوار

۽ "نن اکیڈمک" ریسرچ/پولکاری ۽ کساس سک کم انت۔ بلڈ ہمیش انت زبان ۽ محکم ۽ دیروئی ۽ پھہ ہرچی کہ زیات بوت کنت، اے پڑ ۽ کار ۽ از زیات کنگ بیت انت۔ پولکاری ۽ ہواری ۽ شرگداری ہم زبانانی دیروئی ۽ سک مزنیں کردے سپلہ کرت کنت، چیا کہ ایچ ایٹی ہمک مواد ۽ نکان ۽ سند ۽ جوانی براں کہ شری ۽ حرابی دیما کئیت انت۔ بلے اے رنگ ۽ ہم مہ بیت انت کہ یک دومی ۽ رابد ۽ رکنگ بیت انت پرچہ کہ بلوچی لبرزانک ۽ ہے رنگیں مواد ۽ نکانانی ہم مزنیں امبارے دست کپیت کہ مئے شاعر، ادیب ۽ دانشوراں شرگداری ۽ نام ۽ یک دومی ۽ راڈو بارنگ ۽ بد ۽ رکنگ، بلوچی لبرزانک ۽ از م ۽ بلے پلہ ایں شرگداری سک کم گندگ ۽ کئیت انت تناوہدے شرگداری ۽ را دیروئی دینگ نہ بیت انت زبان دیروئی کرت نہ کنت، بلے ایٹی ۽ پھہ المی انت کہ ادیب، شاعر ۽ دانشورانی نیام ۽ سگ ۽ برداشت ۽ ربیت ۽ را ہم دیروئی دینگ بیت انت، سگ ۽ برداشت ہماوہد ۽ ودی بوت کنت کہ ذات ۽ شخص ۽ چہ در آیک بیت ۽ از م ۽ نیمگ ۽ سپر کنگ بیت انت۔

زبان ۽ دیروئی ۽ پھہ المی انت کہ "Pure literature" (بزاں کہ شاعری،

آزمانک، گدار، کسمانک ۽ ایندگ) ۽ ابید ایندگہ نکاں ہم بلوچی زبان ۽ نبشتہ کنگ بیت انت، چوش کہ برنس، کمپیوٹر سائنس ۽ ٹیکنالوجی، کشارکاری، انجینئرنگ، جنرل سائنس، سوشیالوجی، سیاسیات، سوکس، نیک راہ ۽ ایندگہ بازیں پڑ۔ اے پڑاں مواد ۽ نکان نہ بونگ ۽ برو برانت، کم ۽ نام ۽ نیک راہی چیزے نکان بلوچی ۽ حد امر زینیں نبشتہ کارانی کرا گندگ ۽ کئیت انت کہ آیاں بلوچی لبرزانک ۽ دین ۽ مذہب ۽ شنگ ۽ تالانی ۽ پھہ بلوچی زبان ۽ نبشتہ کرائگ ۽ چیزے عالم ۽ ملایاں بلوچی زبان ۽ وتی (و عظان ۽ کیسٹ ۽ سی ڈیانی تہا بند کرائگ۔ زبان ۽ دیروئی ۽ پھہ المی انت کہ مذہب ۽ نیک راہ ۽ ہوار ایندگہ پڑاں بلوچی زبان ۽ تہا نکان ۽ مواد نبشتہ کنگ بیت انت، پرچہ کہ ایٹی ۽ چہ زبان سک باز دیروئی کنت ۽ ہمک مردم ۽ راوتی تب ۽ مواد ۽ نکان وتی چند ۽ ماتی زبان ۽ تہا دست کپیت انت ۽ آیان ۽ ونت کت کنت۔ اگاں اے رنگ ۽ نہ بوت گڑا زبان ۽ را بازیں ترس دیما کپ انت چیا کہ مواد ۽ نکان ۽ زبان ۽ تہا سک باز کی بیت انت ۽ ہمک تب ۽ وانوک ۽ راوتی تب ۽ نکان پھہ وانگ ۽ دست نہ کپیت۔

محمد شریف میر

زبانے دیبروئی، پہازگ، رکینگ، سیاسی گل، سیاسی حکومت مز نہیں کر دے پیلہ کرت کن
انت، چیا کہ سیاسی گل وتی منشور، ر ہند، رداوتی باسک، کارندہان، سئی، سر پد کن انت کہ آچے کنگ لوٹ
انت، آچے وڑ کنگ لوٹ انت۔ بلوچانی ہمک سیاسی گل، منشور، ر ہند، رگاں، پچارے گڑ آئی، تہا بلوچی زبان
، پہازگ، پلگارگ، بیگواہی، آچے رکینگ، وانگ جاہانی تہا بر جاہ دارگ، بابت، الما چیزے ناں چیزے نبشتہ
انت، بلے عملی دروشم، آچے گندگ، نیت انت۔

ہے بابت، نامداریں ادیب، ودا نشور، ڈاکٹر فضل خالق نبشتہ کنت کہ،

”انچو کہ مئے زبان، ادب، کو اسانی ذمہ واری باز انت، ہے بیم مئے سیاسی مردمانی ذمہ
واری ہم باز انت، ہے قوم، زبان، و تن، نام، سر سیاسی مردمانی سیاسی دکانداری زندگی
انت بلے ہمیشاں (کہ منی وتی برات، عازیز انت) جست بگرے کہ واجہ تو اے سال،
چتکہ پمپٹ در کنگ؟ آہانی تہا چتکہ بلوچی زبان، نبشتگیں بوتگ انت؟“ (خالق، 438:

(2016)

بلوچ سیاسی گل ایوک، نعرہ، ستاں اوشتا تگ انت، ایشی، گیش یک گامے ہم دیمانہ رونت۔ اگاں
ہورتی، پچارے گڑاے جبر دیما کنت انت کہ بلوچستان، مز نہیں منصب چوش کہ وزیر اعلیٰ،
گورنر انت۔ اے منصبانی سرازیات بلوچ مندوک بوتگ انت بلے آیاں پہ بلوچی زبان، آچے وڑیں گامے
دیمانہ جنگ کہ آوکیں پد ر تیج آسانی ہے کار، کرد، ر اگیر بیاریت (بیدے نواب اکبر خان بگٹی،) اگاں آسانی دل
، لوٹ، واہگ، بوتین انت گڑ آیاں پہ وتی ماتی زبان، سک باز کرت کرتگ ات بلے آسانی زور، طاقت تاں
گشتا تک، تقریر، اوشتوک انت۔

ہے رگیں جاورانی بابت، غنی پہوال نبشتہ کنت کہ۔

”مئے ہواریں بے سماہی، حال ایش انت کہ بازیں سیاسی پارٹی کہ وتا ر قوم پرست گنگ، و
تی گٹ، تل اش برتگ بلے ایشانی تہا گیشترینی آسین، منشور ماں اردو، نبشتہ انت، بینر،

بلوچی زبان ۽ لہنتیں ڈلگئیں جیڑہ: سوج ۽ گیشوار

پوسٹر ہم اُردو زبان ۽ نبشتہ کن انت، باز برآں ہے سروک کہ جوش ۽ کایت گڑا تکریر ہم
اُردو کن انت“ (پہوال، 2011:10)

بلوچانی سیاسی سروکائی اے رنگ ۽ بے دلگوشی پہ زبان ۽ سک باز نقض ۽ تاوان انت، بلڈ انت کہ
آے نیمگ ۽ عملی دلگوشی بدینت ۽ ایوک ۽ نعرہ ۽ تقریر مکن انت، پرچہ کہ بیدے زبان ۽ راج نہ مان انت ۽
اگاں راج نہ منت گڑا سیاسی سروک کجا مان انت۔

زبان بید ۽ سرکاری لکم ۽ سرپرستی ۽ اسکول ۽ کالجانی تہاوانینگ بوت نہ کنت، بلوچی زبان ۽ گوں
باز عجب انت کہ اے زبان پر انٹری، مڈل ۽ ہائی اسکول ۽ سنداں نیست انت بلے نودر برانٹر ۽ سند ۽ کہ کئیت
انت آئی ۽ رابلوچی ۽ وانینگ بندات کنگ بیت انت، بلے بلوچی یک چوائس ۽ پندے ۽ حساب ۽، براں کہ سکے
اگاں دوہمی سبھکئے چوش کہ اُردو ۽ فارسی انت، زورگ بلوٹیت زرت کنت، براں کہ نودر براگاں بلوچی
وانگ لوٹیت گڑا انٹر ۽ پد بندات بکنت۔

ہے نکتہ ۽ نیمگ ۽ دلگوش گور کنائینان ۽ ڈاکٹر غفور شاد نبشتہ کنت کہ۔

”انوں اگاں مابلوچی زبان ۽ اے پڑ ۽ بچاریں گڑاماں وانگجاہاں بلوچی وانینگ بچ جاہاں
نیست انت، ماں پاکستانی بلوچستان ۽ نواب اکبر خان گئی شہید ۽ حکومت ۽ زمانگ ۽
1991 ۽ اولی رند ۽ بلوچی زبان ماں سرکاری وانگجاہاں بندات کنگ بوت بلے یک ۽
دوسال ۽ چپد اے ہم مندر ۽ ہیلہانی اماچ بوت ۽ بند کنگ بوت چہ آئی ۽ پد بلوچی زبان
بچ جاہ ۽ سرکاری وانگ جاہاں وانینگ بوگ ۽ نہ انت انوں گونگیں سال 2010 ۽
مکران ۽ بلوچستان ۽ ایندگہ دمگانی چیزے پرائیوٹ اسکولاں بلوچی زبان ۽ وانینگ یک
مضمونے ۽ جہت ۽ ماں بنداتی کلاساں بندات کنگ“ (شاد، 2011:40)

بلوچی زبان ۽ ماں سرکاری اسکول ۽ وانگ جاہاں نہ وانینگ وت بلوچ سیاسی سروک ۽ سیاسی گلانی
نادلگوشی ۽ بے پرواہی ۽ پیش داروک انت، کہ آہانی گوش ۽ مورے نہ وارت ۽ آہاں وت ۽ رانگ ۽ کر کرتگ
بلوچی زبان ۽ بابت ۽ بلے آہانی نعرہ ۽ منشور اے بابت ۽ مزن مزینیں نکتہ آن ۽ دیما کارنت۔

محمد شریف میر

رجانک یک زبانی، دیرونی، آئی، مواد، نکان، تہا گیشی، ہوار نوکیں لوز، گار پیچ، گال بندانی، رواج، دیگ، مزین، کر دے، پیلہ کنت۔ بلوچی زبان، چوش نہ انت کہ رجانک بو نگ، نہ انت، بلکیں ایٹی، رازیات و دیگ، گزانت، دگنیاء شاہکار، نامداریں کتابان، بلوچی، رجانک کنگ، بیت انت چوش کہ بخاری شریف انت، ترمذی انت، ابن ماجہ انت، قرآن پاک، بازیں تفسیر انت، فقہ انت، ہمے حساب، با پار کاری، پڑ، نامداریں کتاب انت، سیاسیات، شاہکار، کتاب انت ایٹی، چہ زبان، لبر، انک، اسک، باز نیپ، پانگ، ریت انت، بلوچی زبان، ہم ہے، بنگ، آئی، سرانہ، کنگ، رواج، دیرونی، کن انت۔ رجانک، چہ آو، کیں، پد، ریچ، بازیں، نوکیں، تب، ملیان، دیم، برانت، و ہد، گوست، ہمراہی، ہمے، تب، ملیان، زبان، وتی کنت۔

آسری تران:

اے بحث، تران، چہ پد رانت کہ بلوچی زبان، راز، باز، اڑ، جنجال، دیما کپتنگ، انت، اے رنگیں، جیر، ہانی، گیش، گیوار، سک، باز، ملی، انت، بند، ہمیش، انت کہ بلوچی زبان، ادیب، دانشور، سرکاری، غیر سرکاری، گل، لبر، انکی، گل، زبان، زانت، سیاسی، سروک، و ہد، حساب، اے جیر، ہانی، نیمگ، و لگوش، گور، بکن، انت، ہر، چہ کہ زوت، بوت، کنت، اے جیر، ہان، گیش، گیوار، بکن، انت، چیا کہ اگاں، زبان، نہ، بوت، گڑا، قوم، ہم، نہ، مانیت۔

بلوچی زبان ۽ لہنتیں ڈلگئیں جیرہ: سوج ۽ گیشوار

شوندات: References

- پہوال، غنی (2011): بلوچ ۽ بلوچی زبان، سچکان، فروری، گوادر
- حسن آبادی، حفیظ (2007): بلوچی زبان ۽ آئی ۽ اڈ ۽ جنجال، نوشکی، زند، اگست
- حکیم، طاہر (2011): زبان راجی پجار ۽ مسترین نشانی، گوادر، سچکان، فروری
- خالق، ڈاکٹر فضل (2016): بلوچی زبان ۽ آگت، زبان زانتی ۽ بلوچی زبان، (رد ۽ بند) طاہر حکیم، تربت، بلوچستان اکیڈمی
- شاد، غفور (2012): بلوچی زبان ماں وانگجاہاں، بلوچستانیا، اولی تاک، کونہ، بلوچی اکیڈمی
- فیرل، ٹم (2016): زبان ۽ سلامتی ۽ آئی ۽ زندگ دارگ، رجانک، اسماعیل امیری، زبان زانتی ۽ بلوچی زبان، (رد ۽ بند) طاہر حکیم، تربت، بلوچستان اکیڈمی
- مہر، رحیم (1995): بلوچی زبان ۽ اہمیت پہ بلوچ راج ۽، تربت، آساپ، ستمبر، اکتوبر